

Alisher JO'RAYEV

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti,
E-mail: Alisher.Juraev@mail.ru

Siyosiy fanlar doktori, professor T.T.Alimardonov taqrizi asosida

THE NEED FOR INTEGRATION OF NON-GOVERNMENT NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN THE FIELD OF EDUCATION

Annotation

This article talks about the activities of non-governmental non-profit organizations in our country, the need and importance of their integration into the field of education.

Key words: political parties, social movements, trade unions, public organizations, continuous education system, civil society.

НЕОБХОДИМОСТЬ ИНТЕГРАЦИИ НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ НЕКОММЕРЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье говорится о деятельности неправительственных некоммерческих организаций в нашей стране, необходимости и важности их интеграции в сферу образования.

Ключевые слова: политические партии, общественные движения, профсоюзы, общественные организации, система непрерывного образования, гражданское общество.

NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARNING TA'LIM SOHASIGA INTEGRATSIYALASHUV ZARURATI

Annotatsiya

Ushbu maqolada mamlakatimizdagi nodavlat notijorat tashkilotlarning faoliyati, ularning ta'lim sohasiga integratsiyalashuv zarurati va ahamiyati to'g'risida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: siyosiy partiyalar, ijtimoiy harakatlar, kasaba uyushmalari, jamoat tashkilotlari, uzluksiz ta'lim tizimi, fuqarolik jamiyati.

Kirish. Mustaqillik yillarida mamlakatimizda nodavlat notijorat tashkilotlarining faoliyatini tartibga solishga qaratilgan, xalqaro huquq normalari hamda demokratik talablarga javob beradigan qonunchilik tizimi yaratilgan bo'lib, davlatimiz tomonidan bu sohada olib borilayotgan siyosat yangi Konstitutsiyamizda ham o'z aksini topgan. Xususan bosh qomusimizning 72-moddasida "Davlat nodavlat notijorat tashkilotlarining huquqlari va qonuniy manfaatlariga rioya etilishini ta'minlaydi, ularga jamiyat hayotida ishtirok etish uchun teng huquqiy imkoniyatlar yaratadi"[1] deb belgilab qo'yilgan.

Mamlakatimizda mustahkam qonuniy tizim asosida nodavlat notijorat tashkilotlari hisoblangan: fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, siyosiy partiyalar, ijtimoiy harakatlar, kasaba uyushmalari, jamoat tashkilotlari va fondlar, mustaqil ommaviy axborot vositalari fuqarolik jamiyati institutlari sifatida shakllanmoqda hamda fuqarolarning faol ishtiroki tufayli mamlakatimizning ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy rivojlanishida katta hissa qo'shmoqda.

Ta'lim tizimi asosida fuqarolarning siyosiy madaniyatini oshirish, siyosiy institutlar, partiyalar, nodavlat va ijtimoiy tashkilotlarni mustahkamlash va rivojlantirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etadi. Siyosiy islohotlarning asosiy mohiyati "Kuchli davlatdan - kuchli fuqarolik jamiyati sari" degan g'oyada o'z aksini topdi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ma'lumki, mamlakatimiz aholisining aksariyatini yoshlar tashkil etishi, ular muhim ijtimoiy qatlam sifatida o'ziga xos e'tiborni talab qilishi tabiiy hol. Shuningdek, jamiyatning faol a'zolari bo'lmish yoshlarning manfaatlarini qanoatlantiradigan mexanizmi yaratish masalasi fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyatida o'zining dolzarbligi bilan ajralib turadi.

Ma'lum bo'ladiki, nodavlat notijorat tashkilotlarining faolligi fuqarolarning manfaatlarini qondiribgina qolmay, ularning

ijtimoiy-siyosiy hayotdagi fuqarolik pozitsiyasining shakllanishiga ham bevosita xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan mamlakatimizda nodavlat notijorat tashkilotlariga ehtiyojlarining ortayotganligi hamda ular sonining bugungi kunda oshgani bevosita ularning faoliyati real voqelikka mosligi va asosiysi, jamiyat a'zolarining manfaatlariga uygunligi bilan izohlanadi.

Fuqarolik jamiyatni institutlarining mamlakatimizda jamiyat a'zolarida yangicha tafakkurning shakllanishi, jamiyat taraqqiyoti, insonga munosabatning ijobiy jihatdan o'zgarishi, zamon talabi, xususiy mulkchilikka keng imkoniyat yaratilishi kabi omillar bilan bevosita bog'liq.

O'zbekistonda uzluksiz ta'lim tizimida fuqarolik jamiyati institutlarining o'zini tadqiq etish, ayniqsa, ta'lim sohasida nodavlat notijorat tashkilotlarining ishtiroki va hamkorligini yoritishni muhim ahamiyatga egadir.

Ma'lumki, ta'lim o'zida ijtimoiylik jihatdan insonni shaxs sifatida rivojlanishini asosiy vositalaridan biri sifatida namoyon etib, davr bilan qadamma qadam borishi kerak, ya'ni mazkur davrda jamiyatning talabiga mos keluvchi o'zgarishlar va innovatsiyalarga duch keladi.

Umuman ta'lim sohasida innovatsiya masalalari yangi deb bo'lmaydi, chunki masalan psixologiya, falsafa, pedagogika va boshqa sohalarida faoliyat yuritgan Yan Amos Kamenskiy, Rudolf Shtayner, Vigodskiy va boshqa shu kabi atoqli arboblardan tomonidan bu masalalar o'rganilgan. Boshqa so'z bilan aytganda, bilim olish va ko'nikmalarni rivojlantirish tizimidagi o'zgarishlar haqidagi gaplar ilgari tan bo'lgan.

Agar aynan zamonaviy dunyo haqida gapiriladigan bo'lsa, ta'lim sohasida "innovatsiya" atamasining o'zi ta'lim tizimini yangilash va yangi texnologiyalarni joriy etishni nazarda tutadi. Albatta buning uchun insonning har qanday ishlanmasi birinchi navbatda o'qitishning samarali va natijaviyligini oshirishga

qaratilgan bo'ladi. Bu esa o'z navbatida bugungi kundagi ta'lim standartlari eskirib qolganini va yangi avlod o'qitish uchun yangi yondashuvlarni ishlab chiqish kerakligini bildiradi. Ta'lim tizimiga innovatsiyani tadbiiq etish lozimligi to'g'risida masalani ko'tarilganligini sababi ushbu tizimda rivojlanish darajasini oshirish bugungi kunning dolzarb ahamiyati borligidandir.

Hozirda ta'lim tizimida bir-biriga to'g'ri kelmaydigan jihatlar mavjud:

- o'quvchilarni qiziqish, qobiliyat kabi bir necha shaxsiy xususiyatlarini o'rgatish bo'yicha talabga to'g'ri kelmasligi;

- o'quvchilarda haqiqiy bilim imkoni fanni rivojlanishi sur'atini to'g'ri kelmazligi;

- ta'lim sohasida innovatsiyalar muammosi.

Qizig'i shundaki, ta'lim sohasida innovatsiya muammosi uni ishlab chiqish jarayoni boshlanganini o'zida kelib chiqadi. Hech qaysi mutaxassis aynan uning yangi pedagogik yondashuvi muvaffaqiyatli bo'lishiga va hamfikrlar yig'a olishiga 100% kafolat bera olmaydi. Bundan tashqari, kiritilayotgan yangilik doimo katta xavf bilan va hech qanday ishonch bilan o'z tasdig'ini topmagan.

Shunga qaramasdan, ta'lim tizimiga innovatsiyani tadbiiq etish doimo harakat qilinib kelingan. Bundan tashqari, mutahassislar biror tizimiga imkon qadar barcha innovatsiyalarni kiritishga harakat qilishmoqda. Eng zamonaviy innovatsiyalarning tavsiflari quyidagicha ko'rinishda:

Dolzarb innovatsiyalar - ta'lim tizimiga ta'limni mazmuniga ta'sir etuvchi lekin ilgari foydalanilmagan yangilikni joriy etishni ko'zda tutadi;

Retro innovatsiyalar - pedagogik faoliyatga davrlar mobaynida unutilgan yondashuvlarni joriy etishni ko'zda tutadi;

Birlashtirilgan innovatsiyalar - bir nechta ta'lim berish usullarini birlashtirish natijasida yangi bitta paydo bo'lishini nazarda tutadi.

O'xshash innovatsiyalar - mavjud ta'lim usuliga qisman yangilik ko'shilishini nazarda tutadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ta'lim tizimida innovatsiyalarni kiritish maqsadi yangi avlodga ta'lim berishni yangi yondashuvlarini topishga harakat qilinishi va muvaffaqiyatli qo'llashdan iborat. Barcha innovatsiyalar zamonaviy jamiyat talablari va axborot texnologiyalar rivojlanishini hisobga olishi shart.

Yangilik yana 4 yo'nalishda qo'llanishi kerak:

- > Tarbiya
- > Ta'lim
- > Boshqaruv
- > Kadrlarni qayta tayyorlash

Innovatsiya nazariy va amaliy xarakterga ega bir qancha qiyinchiliklar bilan amalga oshiriladigan juda muhim jarayondir. Lekin bu insonlarni ta'lim tizimini yaxshilashga qaratilgan yo'ldan to'htatmasligi lozim, aks xolda eski ta'lim tizimida uzoq vaqtga botib qolishi mumkin. Bu esa nafaqat yoshlarni ta'lim muassasalarida ta'lim olishga xoxishi kamayishi balki ularni ahloqiy, psixologik, etik, ijtimoiy va madaniy rivojlanish darajasi pasayishi xavfi mavjud.

Ta'lim inson omiliga qaratilgan investitsiyalardir. Jamiyat, davlat, umuman, bunday investitsiyadan manfaatdor, chunki ta'lim darajasini oshirish iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, mehnat unumdorligini oshiradi, ijtimoiy muammolarni bartaraf etadi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan tub islohotlarning maqsadi inson va uning manfaatlarini, farovonligini ta'minlash hamda insonni har tomonlama katolga yetkazishga qaratilgandir. Shu boisdan ta'lim sohasini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqta. Farzandni tarbiyalash, ungailm berish, kasb o'rgatish qadimdan eng mas'uliyatli vazifa sanalgan. Odoab-axloq, yoshi ulug'larga

hurmat, mehr-oqibat, oilaga, kindik qoni to'kilgan zaminga sadoqat fazilatlarini kamol toptirish bola tarbiyasida eng muhim jihatlardan hisoblangan.

Ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan tub islohotlar natijasida bunyod etilayotgan zamonaviy o'quv maskanlarida yoshlarning chuqur bilim olishi, kasb egallashlari uchun barcha shart-sharoitlar yaratildi. Ta'lim jarayoni tubdan o'zgarimoqda. Har bir o'quvchining qiziqishi, qobiliyati, bilim olish salohiyati inobatga olingan holda, ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik usullar asosida yondashilmoqta. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad - yoshlarni shaxs sifatida shakllantirish, ongini o'stirish, dunyoqarashini boyitishdir. Zero, yoshlarning ma'naviyatini yuksaltirish, ularda e'tiqod, Vatan tuyg'usini kamol toptirish tarbiyaning ustuvor yo'nalishlaridandir.

Islom Karimovning "Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch" asarida ta'kidlanganidek, "yoshlarimizning ma'naviy olamida bo'shliq vujudga kelmasligi uchun ularning qalbi va ongida sog'lom hayot tarzi, milliy va umummilliy qadriyatlarga hurmat-ehtimom tuyg'usini bolalik paytidan boshlab shakllantirishimiz zarur" [2].

Ayni shu vazifa bizlardan katta mas'uliyat va mohoratni talab etadi. Yurtimiz kelajagi bo'lgan yoshlarni o'z qobiliyatiga o'ralib qolgan holda emas, balki umumbashariy va demokratik qadriyatlarni chuqur o'zlashtirgan komil insonlar etib tarbiyalash muhim vazifamizdir.

Ana shu maqsadni amalga oshirishda faqat davlat ta'lim muassasalarining ishi demay fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish maqsadga muvofiq. Ayni shu institutlar darsdan keyingi yoshlarning bo'sh vaqtlarida o'z tadbirlarini amalga oshiradilar. Bu esa uzluksiz ta'limning bir ko'rinishidir.

Ma'nan va jismonan yetuk, hech kimdan kam bo'lmagan barkamol avlodni tarbiyalashda oila, mahalla va ta'lim muassasalarining hamkorligi muhim o'rin tutadi.

Zero, inson, avvalo, oila bag'rida tug'ulib, voyaga yetadi, uning qalbidagi eng ezgu insoniy fazilatlar mahallada shakllanadi. Buni yodda tutgan holda yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida kamolga yetkazish, ularning o'z iqtidorlarini to'la namoyon etishlariga yaqindan ko'maklashish borasida hamkorlik amalga oshirilmoqda.

Shunday qilib, fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda yoshlar siyosiy va huquqiy madaniyatini yuksaltirish nafaqat davlat organlari zimmasiga mas'uliyatli vazifa yuklabgina qolmay, balki jamoat va boshqa nodavlat tuzilmalarning faollik darajasiga ham bog'liqdir. Yoshlarning nodavlat tuzilmalarida faol ishtirokini ta'minlash o'z navbatida ularning siyosiy madaniyati darajasini ham mutassil oshirib borishni zaruriyat qilib qo'ydi.

Tahlil va natijalar. Bugungi globallashuv sharoitida jamiyat taraqqiyoti ta'lim tizimini rivojlantirishda fuqarolik jamiyati institutlarini ham keng jalb qilishni taqozo qilmoqda. Shu o'rinda bevosita fuqarolik jamiyati rivojlanib borayotgan bir davrda respublikamizda ta'lim tizimini rivojlantirishga o'z hissasini qo'shayotgan 500 dan ortiq nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyat ko'rsatayotganini ta'kidlab o'tish lozim.

Jamiyatda ta'lim tizimini rivojlantirishda fuqarolik jamiyati institutlari faolligini yanada oshirish va ular ishtirokini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimiga qaratilayotgan e'tibor va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda davlat va nodavlat tashkilotlari hamkorligini rivojlantirishni taqozo etadi. "Ijtimoiy sheriklik to'g'risida"gi [3] qonunning ishlab chiqilishi ham shuni ko'rsatib turibdi.

Bu borada amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligini oshirish yuzasidan quyidagi xulosa va takliflarni shakllantirdik:

Yoshlar bilimlarini hayotiy tajriba orqali shakllantirish mexanizmini yaratish;

Yoshlarda milliy qadriyatlarimiz va ulug' tariximiz chuqur hurmatini oshirish;

Globalashuv jarayonlari chuqurlashib borayotgan bugungi kunda yoshlarda immunitetni shakllantirish yo'llarini fuqarolik jamiyati institutlari orqali ishlab chiqish;

Tahlillarimiz shuni ko'rsatadiki, respublikamizda faoliyat ko'rsatayotgan ayrim NNTlar mablag' olish maqsadida tuzilib 6 oydan keyin faoliyat ko'rsatmay qo'ygan. Ular doimiy faoliyat olib bormayapti. Ta'lim tizimini doimiy rivojlantirish Yoshlar ittifoqi tomonidan uzluksiz va tartibli olib borilmokda. Ushbu tashkilotlar imkoniyatlarini yanada kengaytirish va qo'shimcha bilimlar tashkil qilib, mablag' bilan ta'minlash;

O'z tashabbusi bilan tuzilib davlat ro'yxatidan o'tgan nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini tizimli monitoring qilish mexanizmini ishlab chiqish;

Ta'lim tizimini rivojlantirishga hissasini qo'shayotgan fuqarolik jamiyati institutlariga qo'shimcha imtiyozlar berish;

Mahalla instituti imkoniyatlaridan chekka qishloqlarda unumli foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish;

Ta'lim tizimini rivojlantirishda siyosiy partiyalar imkoniyatlaridan ham kengroq foydalanish;

Xalq deputatlari mahalliy Kengash deputatlarini ushbu jarayonlarga jalb qilish;

Fuqarolik institutlari hamkorligida tizimli va tadrjiiy mafkuraviy tarbiya ishlarini olib borish. Xususan, fan, madaniyat, madaniy-ma'rifiy muassasalar, oila, mehnat jamoalari, siyosiy partiyalar, nodavlat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari kabi ijtimoiy institutlar bu jarayonda muhim o'rinni egallaydi.

Xulosa va takliflar. Tahlillarimizdan ma'lum bo'ldiki, nodavlat notijorat tashkilotlarining faolligi fuqarolarning manfaatlarini qondiribgina qolmay, ularning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi fuqarolik pozitsiyasining shakllanishiga ham bevosita xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan mamlakatimizda nodavlat notijorat tashkilotlariga ehtiyojning ortayotganligi hamda ular sonining bugungi kunda oshgani bevosita ularning faoliyati real voqelikka mosligi va asosisysi, jamiyat a'zolarining manfaatlariga uyg'unligi bilan izohlanadi.

ADABIYOTLAR

1. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 30.04.2023. <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Т. 2008.
3. "Ijtimoiy sheriklik to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 25.09.2014 yildagi O'RQ-376-son. <https://lex.uz/docs/-2468214?ONDATE=21.04.2021&ONDATE2=22.07.2020&action=compare>